Noica printre oamenii mici şi mari ai culturii noastre, la 25 de ani de la moarte

După Titu Maiorescu, ar exista trei categorii de oameni. Prima ar fi a celor care „înaintează prin protecţie”. În vremurile depersonalizării prin teroare ideologică această categorie s-a lărgit foarte mult în comparaţie cu secolul XIX. Azi, prima categorie îi cuprinde pe culturnicii din secolul XX, beneficiari ai comunismului şi ai post-comunismului, dar şi pe tinerii dresaţi mai nou să înainteze folosind şantajul cu antisemitismul.

Oamenii din cea de-a doua categorie „se supun orbeşte la opiniile societăţii” (Titu Maiorescu). În secolul XXI într-o asemenea categorie pot fi înscrişi la grămadă toţi admiratorii oamenilor „notorii de pomană” (apud. Alexandru Dragomir) care îngroaşă rândurile primei categorii. Tot printre oamenii din a doua categorie putem să-i aşezăm şi pe cei care, supuşi două decenii unei manipulări bazate pe minciuni, tind să-l înlocuiască pe marele istoric al religiilor Mircea Eliade prin micul său protejat devenit notoriu ca victimă a unui asasinat politic la Chicago.

În a treia categorie, cea mai puţin numeroasă, ar intra oamenii „care-şi conduc viaţa dupa a lor individualitate, prin rezistenţa energică la tot ce dezaprobă” (Titu Maiorescu). După 1990, cei din prima şi, pe urmele lor, cei din a doua categorie îi plasează aici pe „ne-educabili”, pe cei care nu pot fi făcuţi să aplaude la comandă, punându-le în paranteză opera, ignorând-o, sau, pe cât posibil, desfiinţând-o.

Fiind filosof, Alexandru Dragomir simplificase împărţirea oamenilor în două categorii: a oamenilor „mari” şi a celor „notorii de pomană”. -În categoria oamenilor „notorii de pomană” intră cei deveniţi notorii nu pe seama celor gândite şi scrise de ei (G. Liiceanu şi A. Pleşu), ci pe seama gândirii filosofice a lui Noica. Lucru observat şi de Petre Ţuţea, care spunea că Noica „n-a făcut şcoală”. De fapt, formula magică a „şcolii de la Păltiniş” are tot atâta bază reală cât şi povestea plasată în wikipedia englezească după care Noica n-ar fi trăit la limita sărăciei, în cca 8 mp încălziţi iarna cu lemne, de îngheţa peste noapte apa din ligheanul în care se spăla şi n-ar fi mâncat la cantina comunistă a staţiunii, ci ar fi fost posesorul unei case de vacanţă în staţiunea de la Păltiniş, unde l-ar fi invitat pe G. Liiceanu. Ostracizat de factorii de decizie ai culturii comuniste care nu i-au permis să ocupe locul de profesor universitar ce i se cuvenea, Noica a fost ostracizat după moarte chiar de foştii comunişti care s-au auto-intitulat discipolii săi. Mai precis, i-a fost pusă la zid gândirea încă din 1995, de când G. Liiceanu o publica pe Alexandra Carreau Hurezeanu cu inepţiile ei politice „descifrând” o gândire la care nu a ajuns cu nici un chip, fiindcă nu în cifru politic a scris şi a gândit Noica, dar mai cu seamă în anul centenarului naşterii lui Noica, în 2009, când în librăriile Humanitas nu se găseau decât una sau două din cărţile lui Noica (v. Isabela Vasiliu-Scraba, *Noica în cifru „humanist”*, în rev. „Acolada”, V, 4 (42), apr. 2011, p.3 ; http://www.asymetria.org/modules.php?name=News&file=article&sid=877) şi când Institutul Cultural Român din Stockholm, în loc să omagieze geniul filosofic noician, lansa traducerea *Jurnalului de la Păltiniş*, cartea cu care la patruzeci de ani intra G. Liiceanu cu memorii despre Noica „pe portiţa din dos a literaturii” (Vintilă Horia).

Despre oamenii cu adevărat mari, ca Noica, Blaga, Nae Ionescu, Mircea Vulcănescu, M. Eliade etc., filosoful Petre Ţuţea spunea că „au pus spirit” în scrierile lor. Faţă de filosofii interbelici, „cei de azi” şi-ar fi folosit preponderent „şiretenia”, care nu e străină nici animalelor, adăuga Ţuţea în stilul său inconfundabil.

La capitolul „şiretenie” intră desigur şi oficializarea prin masiva răspândire după 1990 a traducerilor din Platon iniţiate de Noica în comunism (v. Isabela Vasiliu-Scraba, *Ceva despre viaţa şi opera lui C. Noica*, în „Viaţa Românească”, anul XCIV, nr.7, 1999, p.6-9). La vremea materialismului obligatoriu, cînd era interzisă discutarea „idealistului” Platon, tradus integral de eminentul elenist Ştefan Bezdechi, care până în 1945 apucase a publica 19 dialoguri, toate îndepărtate cu forţa din bibliotecile şcolilor (v. Magda Ursache, *Libri prohibiti*, în „Acolada”, an VI, 1/ 51, ian.2012, p.15) Constantin Noica, după ce s-a zbătut să vadă republicate în 1968 câteva dialoguri traduse în perioada interbelică de Cezar Papacostea, a schimbat tactica.

Pentru că tot îi medita pe gratis cu zece ore de greacă veche pe cei care-l vizitau (v. amintirile lui Ion Papuc), Noica s-a gândit să-i facă pe unii din ei traducători din Platon, excepţionalele traduceri dinainte de 1948 ale lui Şt. Bezdechi, V. Bichigean, V. Grecu, C. Papacostea fiind scoase de mult din circuit. Pentru toţi cei care au participat la entuziasmele sale legate de noile traduceri din Platon a fost o scurtă, dar intensă epocă de studii la care altfel poate nu s-ar fi înhămat niciodată. Dovadă că niciunul n-a publicat ulterior vreun studiu mai aprofundat al filosofiei platonice, pentru a depăşi incipientul stadiu al compilării unor comentatori, în cadrul strict al ideologiei momentului.

Dată fiind însăşi diversitatea de traducători este de la sine înţeles că nu toate traducerile din Platon, făcute în comunism la sugestia lui Constantin Noica, sunt de egală valoare. Unele sunt aproape inutilizabile, cum este cazul traducerii dialogului *Phileb* şi a dialogului *Republica* făcută de Andrei Cornea. Traducerea dialogului *Politeia* realizată de Bichigean, singura de calitate, e greu de găsit, iar traducerea lui Şt. Bezdechi se pare că n-a mai fost tipărită, să nu facă vreo concurenţă realizării comuniste. În perioada interbelică acest dialog (*Politeia*), intitulat mai potrivit *Statul*, a fost tradus integral de remarcabilul elenist Vasile Bichigean, din părţile Năsăudului, şi nu „parţial”, cum scria comunistul A. Cornea, făcîndu-se a nu-şi reaminti decît de unul dintre cele două volume aflate la Bibiloteca Facultăţii de Filosofie din Bucureşti, şi nici de acela în întregime.

Din păcate, din 1990 încoace n-au apucat să fie retipărite decît puţine traduceri din Platon făcute în interbelic, preferându-se ediţia anilor şaptezeci şi optzeci despre care s-a spus că ar fi „unică pe mapamond”, ceea ce şi este, din pricina perspectivei materialiste asupra unui filosof idealist. Cumpărând de curând o traducere din Giovanni Reale scoasă de Editura Galaxia Gutemberg de la Târgu Lăpuş mi-am dat seama că volumul *Platon şi Academia Platonica* înţesat cu Platonul materialist al „ediţiei unice în lume” nu se poate urmări decât cu un volum ca lumea de Platon alături. Pe pagina de internet a editurii le-am sugerat ca pe viitor să folosească traducerile lui V. Bichigean şi ale lui Şt. Bezdechi, fără a specifica toate năzdrăvăniile cîte le-au pus pe seama lui Platon traducătorii din comunism, abundent citaţi de respectiva editură.

O altă dovadă a neajunsurilor „şireteniei” de a umple piaţa cu traducerile din perioada comunistă am găsit-o într-un citat din Platon, ales pentru revista lor de studenţii de azi ai lui Andrei Cornea, Sorin Lavric şi G. Liiceanu. Citind inepţiile lui Andrei Cornea „oficializate” de Humanitas ei au crezut că-l citesc pe Platon. De aceea nici n-au mai trecut numele traducătorului.

În finalul prezentării revistei „Morphe” , studenţii de la Facultatea de Filosofie din Bucuresti au trecut următorul pasaj: „Nu întâmplător, *de fiecare dată când un tânăr gustă pentru întâia oară din felul acesta, bucurându-se de parcă ar fi găsit o comoară de înţelepciune, intră în delir de plăcere şi, bucuros, scoate din matcă orice argument, ba înfăşurând şi confundând totul în unu, ba iarăşi desfăcând şi înbucăţind totul.* (Platon, „Philebos”). Pe 28 decembrie 2011 le-am scris într-un comentariu că ruperea din contextul dialogului este deficitară şi că afirmaţiile de genul „intră în delir de plăcere...scoate din matcă...” etc. sunt afirmaţii fără sens şi inexistente în Platon, că filosoful grec nu scrie gongoric cum scrie Andrei Cornea, fost comunist antrenat în şedinte fără sfârşit unde se tot vorbea ca să nu se spună nimic. Pe 15 ian. 2012 m-am gândit să le explic bieţilor studenţi că pasajul tradus cu stângăcie şi desprins din context încă şi mai deficitar este de la începutul dialogului (15e), că se referă nu la tineri, ci la perenitatea filosofiei, care n-are început şi nu poate avea sfârşit pentru că problema Unului-Multiplu nu va înceta să preocupe omenirea.

În acel loc din *Fileb*, Platon se gândeşte la tinerii care se entuziasmează de puţinul pe care-l ştiu (de unde reiese că nu se porneşte la drum cu o revistă a tinerilor citând un pasaj în care Platon le este studenţilor destul de puţin binevoitor). În opinia bătrânului filosof, tinerii cred că filosofia este un fel de sofistică prin care se poate argumenta orice împotriva oricărei păreri autorizate (probabil aluzie la Aristotel care-l înţelegea prost pe Platon, fiindcă avea altceva în cap). în *Scrisori* Platon face trimitere directă la tinerii oameni politici care ştiind noţiuni elementare de filosofie se cred experţi în domeniu (Fragmentul Fileb, 15e ajută la datarea dialogului care este probabil scris după nişte experienţe cu oarecare tirani din vremea sa). În final le recomandam traducerile franceze, engleze sau germane, dacă traducerile interbelice româneşti sunt atât de greu de găsit.

Prezentând filosofia românească în *The Encyclopedia of Philosophy* (vol.VII, Macmillan, New York, 1972), Mircea Eliade plasase filosofia noiciană în descendenţa gândirii profesorului lor comun, faimosul Nae Ionescu, pe care de asemenea îl înfăţişase într-unul din volumele anterioare ale enciclopediei din spaţiul lingvistic englezesc (vol.IV, 1967, p. 212), spre exasperarea nepuntincioasă a satrapilor culturii comuniste care-l voiau scos cu totul pe Nae Ionescu din cultura noastră. Doar Anton Dumitriu avusese tăria şi perseverenţa de a prezenta o latură a gândirii naeionesciene în a doua ediţie a renumitei sale *Istorii* a *logicii*, spre sincera admiraţie a lui Constantin Noica, la rândul său înfăţişat de Anton Dumitriu din perspectivă logică.

Maica Domnului şi Arhanghelii Mihail şi Gavril

Isabela VASILIU-SCRABA